

Leonard Logarić, 7. razred devetletke

JULIJSKE ALPE

Projektna naloga pri predmetu UBE

Mentor: Marko Bizjan

OŠ Raka

1. UVOD

Za Julijske Alpe sem se odločil, ker bi vam rad predstavil prečudovit svet Julijcev. Pri tem bom pisal o obsegu, razčlenjenosti, rastlinskih pasovih, prometu in mnogih drugih zanimivih podatkih.

2. NA SPLOŠNO O JULIJCIH

Julijske Alpe ali Julijci so najobsežnejša in najvišja gorska skupina v Sloveniji. Nahajajo se v južnem in vzhodnem delu pogorja Alp in predstavljajo del Južnih Apneniških Alp. Ležijo v severozahodni Sloveniji in v severovzhodni Italiji, ime pa so dobile po Gaju Juliju Cezarju. Njihov najvišji vrh, ki je obenem tudi najvišji vrh Slovenije, je Triglav s 2864 metri, drugi vrh po višini pa je italijanski Montaž (2753 m). Večina Julijskih Alp je vključena v Triglavski narodni park.

3. OBSEG

Po površini merijo okrog 4400 km² in obsegajo območje med dolino Save in Kanalsko dolino. Na jugu pa jih omejujejo Soča, Baška grapa ter Jelovica, ki je še del Julijskih Alp.

Slika 1: Julijci v Sloveniji

4. GEOLOŠKA ZGRADBA

Gradijo jih mezozojske gorske usedline, večinoma 200 milijonov let stari triasni in nekoliko mlajši (180 mil. let) jurski apnenci in dolomiti. Zato so stene strme,

vrhovi in grebeni pa zobčasti. Skladi apnenca in dolomita so debeli tja do 2000 m. Močno alpidsko gubanje pred 30 mil. let je povzročilo, da so se mlajše kamninske plasti narivale nad starejše. Številni fosili nam pričajo, da je bilo tu včasih morje. Skladi so nagnjeni proti jugu, zato so južna pobočja največkrat manj strma kot severna.

5. RAZČLENJENOST

Četudi so Julijske Alpe v celoti enotna, zaključena gorska skupina, jih globoke prečne doline in prelazi razčlenjujejo na posamezne podskupine. V glavnem se gorovje deli na dva dela: Vzhodne Julijske Alpe in Zahodne Julijske Alpe. Veliko obsežnejši vzhodni del leži skoraj v celoti na ozemlju Slovenije, od Zahodnih Julijcev pa sega čez slovensko-italijansko mejo le polovica Kaninske skupine, najlepši del Zahodnih Julijskih Alp - skupina Viša in Montaža pa leži v Italiji. Med prelazi sta pomembna Vršič in prelaz Na Žlebeh v zahodnem delu Julijskih Alp.

6. DOLINE

Julijske Alpe skoraj iz vseh strani obkrožajo velike in globoke rečene doline, ki tudi zaokrožujejo njihov obseg. Na severu Julijce omejuje Zgornjesavska dolina v Sloveniji in Kanalska ob reki Beli v Italiji. Bela se nato kmalu zlije v Tilment in ta reka predstavlja tudi zahodno mejo Julijcev. Proti jugovzhodu pa Julijske Alpe omejujejo doline slovenskih rek Soče, Bače in Selške Sore. Globoko v osrčje Julijcev seže tudi več stranskih dolin, kot so Vrata, Kot, Krma, Planica, Tamar, ki so jih v času ledenih dob preoblikovali ledeniki. Take doline se ponavadi končajo s ledeniško krnico, nad katero se pnejo navpične stene proti visokim vrhovom. Doline so pogosto odmaknjene od večjih naselij in zato večinoma neposeljene, porašča pa jih smrekov gozd, višje tudi ruševje. Kljub neugodnim razmeram za življenje so se ljudje v preteklosti naselili v katero od teh dolin. Najbolj značilna dolina s Trentskimi »bajtami« je Trenta. Danes število prebivalstva močno upada, velik je tudi delež starega prebivalstva. Ena najlepših dolin pa je sigurno Dolina Triglavskih jezer, ki se začne na višini kar 2000 m.n.v. Jezerca in mlakuže ter bogata flora in favna sta zaslužni, da je bilo to eno prvih zavarovanih območij v Sloveniji.

7. VODOVJA

V Vzhodnih Julijskih Alpah izvirata dve večji reki: Sava in Soča. Zahodni Julijci svoje vode oddajajo največ Tilmentu, manjši del pa tudi Nadiži. Reke imajo največ vode zgodaj poleti, ko se začne taliti sneg v visokogorju. V višinah izvira veliko potokov, ki tečejo prek skalnih sten ter tako ustvarjajo številne slapove, ki so zanimiva točka za turiste. V Julijskih Alpah je tudi naš največji slap Boka, visok 106 m in širok tudi 20 m. Nastala so tudi številna jezera, tako v dolinah (denimo Bohinjsko) kot tudi v visokogorju (Triglavska jezera, Krnsko jezero, Kriška jezera, ...). Jezer bi bilo prav gotovo več, vendar zaradi močne zakraselosti voda ponikne in nekje drugje zopet priteče na plan, kar pričajo tudi številna brezna, jame in celo ledene jame.

Slika 2: Soča

8. PODNEBJE

Podnebje je gorsko. Zanj so značilne dolge zime in kratka poletja. Padavine so pogoste, saj letno pade okoli 3000 mm padavin. Največ padavin pade v jesenskih mesecih. Na Kredarici je letna temperatura -1°C . Sneg pada praviloma pozimi, čeprav najvišje vrhove sneg velikokrat »pobeli« tudi poleti. Debelina snežne odeje je zaradi bližine morja velika, kar je omogočilo nastanek smučarskih središč. Na našem najvišjem smučišču Kanin je bila aprila leta 2009 neuradno izmerjena debelina snega kar 11 m. Predvsem ob prehodu front na bolj izpostavljenih legah piha orkanski veter. Najpogostejši je fen, ki pozimi piha z juga. Poleti velikokrat nastanejo vročinske nevihte in nalivi, ki povzročajo naraščanje rek in sprožijo zemeljske plazove.

Za nižje dele, kotline in rečne doline je značilno, da se v poletnih mesecih močno ogrejejo, pozimi pa ohladijo. Včasih pa je pozimi zaradi oblačne plasti, ki navadno sega do 1000 m.n.v v kotlinah večji mraz kot v višjih legah nad njimi. To imenujemo toplotni obrat. Povprečna letna temperatura v kotlinah alpskega sveta je okrog 10 °C.

9. RASTLINSKI PASOVI

Temperatura se znižuje za 0,6°C vsake 100 m, kar se lepo vidi tudi na rastlinskih pasovih, značilnih za prisojna pobočja. V nižinah prevladuje listnati gozd bukve z vmesnimi sestoji jelke in smreke. V drugem pasu prevladuje mešani gozd, kjer je veliko pašnikov, ki pa se zaradi opuščanja košenja zaraščajo. Najvišji gozdni pas je iglasti pas. Dviga se tja do višine 1800 m. Nad to višino prevladuje ruševje in posamezna majhna drevesa (macesen). Rušje vztraja tja do višine 2200 m, kjer se prične pas alpskih travnišč, ki so bogato posejani z številnimi zavarovanimi rastlinskimi vrstami (Planika, Encijan). Posamezni šopki trave vztrajajo do višine 2600 m, kjer se prične pas golega skalovja in lišajev. Nad 2700 m pa se prične pas večnega snega in ledu.

Slika 3: Kochov svišč

10. SKUPINE

Julijske Alpe se delijo na manjše skupine:

Triglavska skupina se nahaja v vzhodnem delu vzhodnih Julijcev. Najvišji vrh je Triglav s 2864 m. Skupina predstavlja najvišje območje Julijskih Alp, saj precej vrhov presega 2500 m. Na severno-vzhodnem pobočju Triglava se nahaja Triglavski ledenik. Na severu in zahodu se skupina končuje s Triglavsko severno

steno ki se spušča proti dolini Vrata, Luknjo in Zadnjico. Na jugu pa sega do Bohinjske doline. Sestavni del te skupine je tudi Pokljuka.

Bohinjska skupina, znana kot Bohinjske gore, se nahaja južno od Bohinja. Greben se vleče od vzhoda proti zahodu. Vrhovi so najnižji izmed vseh skupin. Najvišja točka je 2398 m visok vrh v Velikem Špičju, ki se nahaja na skrajnem severno-zahodnem delu skupine.

Krnska skupina se nahaja nad dolino Soče. Na vzhodu se navezuje na Bohinjsko skupino. Najvišji vrh je Krn z 2245 m. Med prvo svetovno vojno so se odvijale pomembne bitke na Soški fronti.

Kaninska skupina je vzhodna skupina zahodnih Julijcev. Najvišji vrh je Visoki Kanin z 2587 m. V skupini je veliko kraških pojavov npr. brezen, ki so globoka prek 1000 m, jam in drugih kraških pojavov. Zaradi bližine morja pade v Kaninskem pogorju največ padavin v Sloveniji, kar se odraža tudi v debelini snežne plasti, ki pogosto preseže 7 m.

Viš in Montaž, skupina, ki se popolnoma nahaja v Italiji. Najvišji vrhova sta Montaž (2754 m) in Viš (2666 m). Vrhovi in grebeni so prepadni in nazobčani. Je najbolj zahodna skupina Julijcev, ki se na zahodu končajo z reko Timent.

Jalovec in Mangart, ogromni gori ki se skoraj 2000 m dvigata nad ledeniški dolinami, kot sta Tamar in Trenta. Najvišja vrhova sta Mangart (2678 m) in Jalovec (2645 m). Severna ostenja, še posebej Mangarta so tehnično izredno zahtevna. Lažji, vendar še vedno zahteven dostop je z južnih strani. Na vhodu se navezuje na skupino Razor in Prisojnik, na jugu pa na kaninsko skupino. Na severu jo omejuje Zgornjesavska dolina.

Slika 4: Montaž

11. TRIGLAVSKI NARODNI PARK

Triglavski narodni park leži na območju severozahodne Slovenije, natančneje Julijskih Alp. Je edini narodni park v Sloveniji in v njem velja poseben naravovarstveni režim, ki je strožji kot v krajinskih parkih. Na območju parka prevladuje visokogorski kras. Rastlinstvo v parku je značilno alpsko, vendar so zaradi bližine Jadranskega morja in vpliva sredozemskega podnebja na jugozahodnem delu parka prisotne tudi rastline iz tega območja. Park po površini meri 83.807 ha, njegova najvišja točka je Triglav s 2864 m, najnižja površinska pa Tolminka s 180 m.

Park je bil poimenovan po Triglavu, najvišji slovenski gori, ki leži skoraj v središču parka.

ZGODOVINA

Zamisel za nastanek: avgusta 1908 je skupinica mož prehodila del Doline Triglavskih jezer. To so bili uradni udeleženci ogleda, ki ga je na pobudo seizmologa in naravoslovca Albina Belarja razpisalo državno gozdarsko oskrbništvo v Radovljici. Do uresničitve Belarjevega predloga za ustanovitev Naravovarstvenega parka nad Komarčo pa ni prišlo, ker za to ni bilo pravne podlage. Tedanji zakonski predpisi tudi niso dopuščali omejevanja paše. Tako smo zamudili s tem neuresničenim predlogom imeti prvi narodni park v Evropi.

Odsek za varstvo prirode in prirodnih spomenikov pri Muzejskem društvu je leta 1920 Pokrajinski vladi za Slovenijo predložil znameniti Spomenico, katere zahteva je bila ustanovitev varstvenih parkov po zgledu drugih držav.

Ustanovitev Alpskega varstvenega parka se je leta 1924 (Površina 1.400 ha) posrečilo Odseku za varstvo prirode in prirodnih znamenitosti in Slovenskemu planinskemu društvu za samo 20 let.

Prvič je bilo uporabljeno ime Triglavski narodni park leta 1926. Zasluga za to gre profesorju Franu Jesenku, ki je 30. maja v dnevniku »Jutro« spregovoril o znamenitostih Triglavskega narodnega parka.

Po izteku 20 letne pogodbe so ponovno ustanovitev parka ovirali predvsem pašniški interesi in nedorečenost v zvezi s pristojnostjo razglašanja parka.

Ljudska skupščina Ljudske Republike Slovenije je dne 26. maja 1961 sprejela Odlok o razglasitvi Doline Triglavskih jezer za narodni park pod imenom Triglavski narodni park (Površina 2.000 ha).

Razširitev Triglavskega narodnega parka je bila sprejeta 27. maja 1981 z Zakonom o Triglavskem narodnem parku (Površina: 83.807 ha).

ZAKONSKA ZAŠČITA PARKA

Poleg Zakona o TNP varujejo ta edinstveni alpski svet Ustava Republike Slovenije (členi 71, 72 in 73), zakon o varstvu okolja, zakon o ohranjanju narave, zakon o vodah, kmetijsko-gozdarski in drugi zakoni ter Alpska konvencija z njenimi protokoli. Najnovejša usmeritev pa izhaja iz Seviljske strategije za biosferne rezervate, ker je UNESCO julija 2003 razglasil Julijske Alpe za biosferni rezervat.

Slika 5: Zemljevid Julijcev

12. VRHOVI

Številni vrhovi presegajo 2000 m.n.v., vendar so večinoma le sestavni del dolgih grebenov ali pa so le predvrh glavnih vrhov. Pomembni vrhovi izstopajo po višini in mogočnosti. Vzhodne Julijske Alpe na vzhodnih robovih obdajajo visoke planote Pokljuka, Mežakla in Jelovica. Glavni vrhovi v Vzhodnih Julijskih Alpah, urejeni po višini, so:

- Triglav (2864 m); najvišja gora in simbol Slovenije
- Škrlatica (2740 m); druga najvišja slovenska gora
- Mangart (2679 m)
- Jalovec (2645 m)
- Razor (2601 m)
- Kanjavec (2569 m)
- Prisojnik (2547 m)

- Špik (2472 m)
- Krn (2244 m); prizorišče številnih bojev soške fronte
- Črna prst (1844 m)

Slika 6: Triglav

13. PREBIVALSTVO

Območje naj bi bilo poseljeno že v kameni dobi, v vmesnih toplejših obdobjih. Težke življenjske razmere so omogočale le redko poselitev. Čeprav so bile kultivirane že pred prihodom Rimljanov, so se današnja naselja oblikovala šele v srednjem veku. V srednjem veku so posekali veliko gozdov in tako ustvarjali pašnike. Zgornja meja poselitve je bila na višini 1300 m. Največ ljudi je v višinah živelo sredi 19. stoletja. S prihodom industrijske dobe, pa so ljudje dobili službe v tovarnah, zato se je veliko ljudi odselilo v doline. Danes so v dolinah mesta Jesenice, Tolmin, Bovec, Kobarid. Tako so Julijske Alpe s povprečno gostoto 20 ljudi na km² najredkeje poseljena pokrajina v Sloveniji.

14. PROMET

Med pomembnejše cestne povezave spadata avtocestni predor Karavanke in prelaz Vršič (1611 m). Kljub težkemu terenu so cestne povezave kar dobre in so pomembne za razvoj, predvsem turizma.

Slika 7: Avtocestni predor Karavanke

15. GOSPODARSTVO

Gozdarstvo, kmetijstvo in rudarstvo so bile najpomembnejše gospodarske panoge. Danes so te panoge večinoma zamrle. Najpomembnejša gospodarska panoga je danes prav gotovo turizem. Idilična neokrnjena narava privablja turiste. Poleti je priljubljeno gornišstvo, pohodništvo, kolesarstvo in kopanje v Bohinjskem in Blejskem jezeru. Pozimi pa seveda zimski športi, kot so smučanje (Kranjska Gora, Vogel, Kanin), sankanje in tek na smučeh (Pokljuka). Prav v Kranjski Gori vsako leto potekata dve smučarski tekmi za svetovni pokal, na Pokljuki biatlonske tekme in v Planici zaključek svetovnega pokala v smučarskih skokih.

Slika 8: Planinci

16. PLANICA

Planica (tudi dolina pod Poncami) je ledeniška dolina v severozahodnem delu Julijskih Alp. Razteza se od naselja Rateče pa do planinske postojanke, Doma v Tamarju, od tam naprej pa se dolina nadaljuje pod imenom Tamar. Planico na zahodni strani omejuje pogorje Ponc (najvišji vrh je Visoka Ponca s 2274 mnm), na

vzhodu Ciprnik (1745 m) in Sleme (1815 m), na južni strani (v Tamarju) pa Mojstrovka (2366 m), Travnik (2379) in Jalovec (2645 m).

Slika 9: Planica

17. PLANIŠKE SKAKALNICE

Dolina je najbolj poznana po smučarskih skakalnicah, kjer vsako leto potekajo prireditve tekmovanj za svetovni pokal. Na znameniti letalnici bratov Gorišek so bili doseženi številni svetovni rekordi v dolžini smučarskih poletov. Med leti 1987 in 2011 je bil svetovni rekord v smučarskih poletih v "lasti" Planice sedaj pa ima primat največje letalnice na svetu velikanka v Vikersundu, Norveška. Zadnji svetovni rekord, ki je bil postavljen v Planici, je znašal 239 m kolikor je leta 2005 poletel Norvežan Bjørn Einar Romøren. En meter daljši polet je na tej letalnici izvedel Finec Janne Ahonen (240 m), vendar je pri tem padel. Najbolj znamenita planiška tekma zadnjih let je bil finale svetovnega pokala 2005, ko je padlo veliko osebnih, državnih in svetovnih rekordov, takrat sta bila tudi dosežena Romornov rekord in Ahonenov polet. Planiški rekord je februarja 2011 na letalnici Vikersundbakken podrl Johan Remen Evensen.

Desno od letalnice stoji srednja skakalnica K-90, desno od te pa Bloudkova velikanka, ki je od leta 2002 delno podrt.

Slika 10: Planiška skakalnica

18. LEDENE DOBE

V pleistocenu, ki je trajal zadnja 2 mil. let, je zaradi močnih ohladitev nastopilo obdobje ledenih dob. V visokogorju so nastali ledeni pokrovi, od katerih so se proti dolinam odcepili posamezni ledeniki. Med njimi sta bila najdaljša bohinjski in soški, slednji je bil dolg kar 80 km in je segal do Mosta na Soči. Obsežni ledeniki so z izjemno težo brusili podlago in razširili ter poglobili rečne doline. Tako so nastale značilne ledeniške doline z obliko črke U. Ledeniki so odložili veliko morenskega gradiva, ki ga imamo kot dokaz za dolžino ledenika. Odložili so tudi ogromne skale-balvane, ki jih najdemo v vseh ledeniških dolinah. Ledeniki so ustvarili kotanje, v katerih so nastala ledeniška jezera. V dolina sta Blejsko in Bohinjsko jezero, v visokogorju pa Kriška, Sedmera jezera in Krnsko jezero.

Danes se je v Julijskih Alpah ohranil Triglavski ledenik, ki pa je verjetno mlajšega nastanka, iz »male ledene dobe« med 14. in 19. stoletjem. Do danes se je močno zmanjšal, čeprav se je površina zadnji 2 leti zaradi malce hladnejših temperatur in obilo snega povečala na prib. 2,5 ha.

Slika 11: Triglavski ledenik

19. ZAKLJUČEK

Pri tej projektni nalogi sem se naučil veliko novega o Julijskih Alpah(o zgodovini, podnebjju, gospodarstvu itd.). Upam, da vam je bila moja predstavitev všeč in dam se boste radi odpravili v Julijce.

20. VIRI

- http://sl.wikipedia.org/wiki/Julijske_Alpe
- <http://sl.wikipedia.org/wiki/Planica>
- http://sl.wikipedia.org/wiki/Triglavski_narodni_park

21. KAZALO

1. UVOD	2
2. NA SPLOŠNO O JULIJCIH.....	2
3. OBSEG	2
4. GEOLOŠKA ZGRADBA.....	2
5. RAZČLENJENOST	3
6. DOLINE.....	3
7. VODOVJA	4
8. PODNEBJE.....	4
9. RASTLINSKI PASOVI	5
10. SKUPINE	5
11. TRIGLAVSKI NARODNI PARK	7
12. VRHOVI.....	8
13. PREBIVALSTVO.....	9
14. PROMET.....	9
15. GOSPODARSTVO	10
16. PLANICA	10
17. PLANIŠKE SKAKALNICE	11
18. LEDENE DOBE.....	12
19. ZAKLJUČEK.....	13
20. VIRI	13
21. KAZALO.....	14